

Vill østers – en fangstbar ressurs?

Historiske nedtegnelser viser at vill østers i tidligere tider var en viktig ressurs mange steder langs kysten. Retten til å høste var knyttet til landsitternes bruk av fjæresonen. Østersen ble høstet og solgt – enten til borgerskapet eller på betalingsvillige eksportmarkeder. I vår tid øker vanntemperaturen gradvis, og østersen får bra levekår. Kan østersen på ny bli en ressurs?

Stein Mortensen
stein.mortensen@imr.no

Ville bestander av flatøsters (*Ostrea edulis*)

Flatøsters finnes spredt langs kysten vår, nordover til Trøndelag. Det rapporteres ofte om funn av østers på mange lokaliteter langs kysten av Sør-Norge. Fra historiske data vet vi at det i perioder har vært rike bestander av flatøsters langs kysten av Sør- og Vest-Norge – også i områder hvor bestandene nå er helt eller nesten borte. De historiske dataene sammenfaller med beregninger av klima, og viser at bestandene i hovedsak har svingt i takt med endringene i vanntemperaturene. Selv om det finnes tallrike lokale bestander av østers langs kysten av den sørligste delen av landet, er disse bestandene i dag små, og med lav tetthet av østers.

Det finnes ingen samlet kartlegging av flatøstersbestandene, og kun på noen få lokaliteter har de vært kommersielt utnyttet. På noen østerslokaliteter er det imidlertid

gjort en årvisst overvåking. Resultatene fra observasjoner på disse lokalitetene viser at bestandene har økt i etterkant av varme somre, som i 1997, 2002 og 2006. Effekten er tydeligst i Oslofjorden og langs sørlandskysten, men også på Vestlandet er det påvist økte forekomster flere steder hvor det tidligere bare var et fåtall skjell som kom fra sjeldne år med rekruttering. Hvis bestandene utvikler seg positivt i årene som kommer, er det mulig at noen bestander kan bli høstbare. Villfangstet østers kan imidlertid være utsatt for kontaminering fra urent vann, og representere en helseisiko. Høsteområder må derfor underlegges tett oppfølging med hensyn til vannkvalitet – eventuelt kombinert med rensing av østersen før salg.

Stillehavsosters (*Crassostrea gigas*) – en art på fremmarsj

Stillehavsostersen har sin opprinnelse i Asia, men er transportert til mange skjelldyringsområder over hele verden. Verdens årlige produksjon er på flere

Figur 1.17.1

Flatøsters (*Ostrea edulis*) og stillehavsosters (*Crassostrea gigas*). Flatøstersen er karakteristisk med sine relativt runde, flate skall og lavt bølgede skjellstruktur. Stillehavsostersen er avlang, har dypere skall og en mer bølget skalloverflate.

Flat oyster (Ostrea edulis) and Pacific oyster (Crassostrea gigas). The flat oyster has characteristic round, flat shell halves and relatively smooth shell surface. The Pacific oyster is longer, has a deeper, cup shaped shell and rougher shell surface.

millioner tonn, og stillehavsøstersen er en av verdens største oppdrettsarter. Den franske atlantehavskysten har en produksjon på om lag 120 000 tonn årlig, og denne produksjonen baserer seg i hovedsak på innsamling av yngel fra selvreproduserende bestander. Arten er blitt flyttet nordover, både til Nederland, Tyskland, Danmark og Norge.

I løpet av de siste årene har stillehavsøstersen etablert seg permanent i Vadehavet (helt syd på den danske vestkysten). I motsetning til flatøstersen danner denne arten tette bestander og kan vokse i rev, med flere hundre østers per kvadratmeter. Den regnes som "invaderende" og kan i noen tilfeller dominere vokseområdene i en slik grad at den utkonkurrerer andre arter og endrer de lokale økosystemene. Viltvoksende stillehavsøsters har vanligvis uhåndterlig fasong, skarpe kanter og lavt matinnhold. Dette gjør den oftest verdiløs.

Den økende utbredelsen av denne arten regnes stort sett som et problem, og situasjonen i Vadehavet er regnet som alvorlig. Stillehavsøstersen har etablert tette bestander i stadig større områder og spredt seg nordover langs kysten av Danmark. Danske fiskerimyndigheter arbeider nå blant annet med å finne metoder som kan gjøre stillehavsøstersen høstbar i noen av disse områdene. Rapporter fra vestkysten av Sverige viser at den er etablert i store tettheter også der. Det er gjort funn av stillehavsøsters i Vestfold, Agder og Hordaland, foreløpig i lave tettheter. Undersøkelser har imidlertid vist at arten kan formere seg også i Norge. Stillehavsøstersen er regnet som svært tilpasningsdyktig, og vi antar at hvis arten først får etablert seg, kan høye sommertemperaturer føre til en spredning også i norske kystområder. Vi vil følge utviklingen i områder hvor arten er funnet, i samarbeid med danske og svenske forskningsmiljø.

Oysters

Small, local populations of the European flat oyster, *Ostrea edulis*, can be found along the Norwegian coast, north to Trøndelag. From historical records, we know that these populations were harvested, and represented a valuable resource for the land owners. Today, there is only a minimal exploitation of oysters. With increasing summer temperatures, there is a possibility that the wild oyster populations may gradually grow. Contamination from sewage polluted water is a potential problem for the harvest of wild oysters, and exploitation must therefore be linked to a strict water control regime. The Pacific oyster, *Crassostrea gigas*, is increasing its geographical range northwards, and has recently been found along the west coast of Denmark, on the Swedish west coast and in Southern Norway. We are currently trying to monitor its spread in collaboration with Swedish and Danish researchers.